

Susana Aballanet, Torroella de Montgrí, 2 de desembre del 2016

[Text de la presentació del llibre *nens de llet*, a la Llibreria El Cucut]

EL GRAN RELAT BARDERIÀ

En els set anys que fa que fem presentacions dels llibres del Damià, els convidats a parlar sempre venien en qualitat d'escriptors, o en qualitat de crítics, artistes, poetes, doctors en filosofia, periodistes, il·lustradors... Per tant, quan algun cop m'havia plantejat de dir-hi la meua, pensava: "Però en qualitat de què sortiré jo a parlar? En qualitat de *dona de*?" Sempre m'he volgut considerar la "gran dona que hi ha rere tot gran home", i precisament perquè és a l'ombra on treballem millor les grans dones, que fins ara no he fet cap manifestació pública de l'obra del Damià. Aquesta vegada, però, com que és l'última presentació d'una etapa i vés a saber quan serà la propera, vaig pensar que havia d'intervenir, ja que no podia ser que tants anys a l'ombra no donessin cap tipus de notorietat.

Així doncs, pensant, pensant, vaig decidir que avui, en lloc de presentar-me com la dona/esposa/muller/mare-dels-seus-fills em presentaria a mi mateixa amb un títol menys familiar i més adient per a l'espai públic; avui us parlaré de l'obra del Damià en tant que fan número 1. I número 1, no només des d'un punt de vista qualitatiu, sinó també quantitatiu, ja que vaig ser la primera de llegir els contes que ara veieu publicats. Corria l'any 2006 quan vaig tenir el plaer i l'honor de llegir el seu primer conte barderià. En acabat de treballar (feia classes particulars) vaig fer via cap a la residència d'estudiants de la Pompeu, on vivia el Damià i on jo m'hi havia semi-instal·lat il·legalment. En entrar a l'habitació, vaig trobar el Damià tot emocionat amb un full de paper amb quatre línies que deien així:

"En un bar normal, ni gran ni petit, amb una decoració d'allò més normal, un bar normal com una bombeta normal i corrent, el cambrer ja fa estona que mira – de reüll – una parella ben normal. Els gestos d'ell semblen normals, els d'ella, també.

Tot ben normal. «Se'ls veu força enamorats». El pensament li produeix un cert malestar – estar força enamorat és una cosa normal, i ell vol ser normal. I quan la seva dona li pregunta què entén per normal: «no ho sé, normal, com els clients del bar».... Potser seria necessari que la dona hi anés per veure la normalitat – i per entendre-la.

L'endemà la dona del cambrer entra al bar normal: la mateixa parella normal del dia abans. Els gestos d'ell semblen normals, els d'ella, també. Tot ben normal. Tant, que entén què és la normalitat i les dimensions d'aquesta –unes dimensions tan reduïdes, que la dona del cambrer que treballa en un bar normal sap que el deixarà, tan bon punt li faci saber que la normalitat, en el seu cas, és la separació.”

i alguns contes per llegir-los d'amagat, p.10

Bé, doncs, com no podia ser de cap altra manera, vaig veure, en llegir aquest conte, que el més normal era que el Damià continués escrivint i desenvolupés l'obra d'art que tenim avui en dia a les mans. Una obra d'art, doncs, que ara sí, us comentaré.

M'agradaria començar dient que Damià Bardera ha creat un *gran relat*. Quan dic *gran relat* faig referència al concepte de *gran relat* o *metanarrativa*, un concepte postmodern, és a dir, un discurs o conjunt d'històries que conformen una visió del món en molts àmbits, no només l'històric, sinó també el social, religiós, científic, etc. És a dir, una manera de concebre el món, els seus orígens i el seu destí. Perquè ens entenguem, uns exemples de *gran relat* o *metanarrativa* són La Bíblia (o el paradigma judeocristià), el comunisme –en el seu moment també ho va ser– avui en dia el científisme també es podria catalogar de *gran relat*, etc. Bé, doncs, tornant al que aquí ens ocupa, estic convençuda que el Damià ha creat el *Bardermanisme* i que aquest s'acabarà convertint –si no ho és ja– en un *gran relat*.

Començarem, doncs, pel començament: Gènesi. En tot *gran relat* hi ha una explicació de la creació de l'univers i de totes les coses i éssers que en ell habiten.

I doncs, quin és l'origen de totes les coses a l'evangeli segons Bardera? Dificilment trobarem un sol conte que equivalgui a una gènesi, però sí que podríem dir que en tots els seus contes hi rau la idea que l'origen de tots els mals es troba en les passions humanes. I quan dic passions humanes em refereixo a tot allò que, quan ens fem adults, ens tempta i ens duu cap a la corrupció i perversió (tal Adam i Eva quan foren expulsats del paradís).

“Vet aquí que un Déu orfe de pare i mare, rabiüt com un cabassat d'alls tendres, ejaculà al cim d'una immensa pedra, grisa com la cendra, opaca com el plom. I la fecundà brutalment.

Heus aquí la cosmogonia de l'home, brut des de la primera pedra.”

Contes de propina, “cendres”, p.170

Fixem-nos també que els seus personatges, com ja s'ha dit moltes vegades, tenen tares físiques que representen les seves tares morals. Unes tares morals que són l'origen de tot segons el Barderianisme. El món barderià és un món d'éssers expulsats del paradís i castigats a una vida de patiment i misèria, una vida de grans diluvis i penúries. De fet, al relat central (aquest sí que podríem anomenar-lo relat, no?) d'*els homes del sac*, “l'Espantaocells”, hi trobem una història apocalíptica, però alhora fundacional, d'un poble i, per extensió, de la humanitat segons la perspectiva barderiana. Els que l'hagueu llegit recordareu bé el narrador delirant que en un diàleg monologuitzat va descabdellant la història de la seva família i de la seva comunitat, on hi apareixen “carronyaires”, “homes de l'altre món”, “espantaocells”, “lobotomies” i mort, molta mort i rituals molt tètrics.

Tenim, doncs, una Gènesi. Què més ha de tenir un *gran relat*? Una Genealogia. A la Bíblia hi trobem diversos passatges titulats “Descendants de ...”, on hi trobem una llista infinita de noms, tots pertanyents a l'estirp cimentadora del *gran relat* que és el cristianisme.

Bé, doncs, a l'obra barderiana també hi trobem tota una sèrie de personatges que podríem dir que constitueixen un llinatge barderià. Apareixen i reapareixen, ja sigui amb noms i cognoms, o ja sigui amb coincidència de tares. Però la interconnexió entre aquests personatges ens duu a la conclusió que hi ha una estirp barderiana. Posem per cas personatges tan emblemàtics com el nen que se'n va de colònies (n'hi ha uns quants d'aquests), o els tartamuts germans Bonanova, o els múltiples nens sense cama o cames, els esquelets, els/les psicòlegs/psicòlogues, o els nens orfes, o els borratxos... Tots aquests personatges arrelen d'un pòsit filogenètic barderià que, tal la genealogia dels personatges de la mitologia greco-romana, pren dimensions atemporals i universals.

Bé, continuem. I què hi ha més en tot *gran relat* a part d'una Gènesi i una Genealogia? Un profeta. A la Bíblia hi trobem Abraham, Moisès i Jesús. Porten la paraula de Déu a la Terra i condueixen el seu poble cap a l'alliberament i la redempció. A l'obra barderiana, en canvi, els profetes són els nens. Aquests nens profetitzen i fan proselitisme de la paraula barderiana, és a dir, nihilisme i barbàrie amb una petita dosi d'esperança. I encara que sembli antitètic, sí, hi ha esperança en el missatge dels nens barderians, a diferència del nihilisme i barbàrie dels adults barderians. Però no és una esperança en la humanitat, és una esperança en què els humans, adults, podem algun dia utilitzar les nostres mancances, desviacions i perversions per a quelcom útil. I l'única cosa que se m'acut que pugui redimir les nostres imperfeccions és l'art, i en aquest cas és la literatura. L'art és l'única cosa que, segons el barderianisme, ens pot salvar. I no vull dir que tots haguem de ser artistes, sinó que sent partíceps de la creació pròpia o d'un altre estem contribuint a ser una mica menys immorals i miserables.

“Des que vaig arribar a Viladelsac —ara fa més de mig any—, cada cop que passo per la plaça em fixo en la casa de la vella dels gats. És una casa en ruïnes, que li falta la meitat de la teulada i no té xemeneia. A tocar de la porta, hi ha un lloro dins una gàbia que només sap dir:

«T'estimo»

Ho he preguntat a més de vint persones i ningú no té ni idea de com carai n'ha après.”

Viladelsac, p. 75

I és aquest el missatge profètic que els nens de l'obra barderiana ens van inoculant a través dels contes. Certament hi ha nens cruels, nens innocents, nens orfes, nens tolits, nens trapelles, però no n'hi ha cap, o gairebé cap, que no ens inspiri tendresa. En canvi, els adults de l'obra de Bardera solen ser molt més dèbils d'esperit que els nens. Els únics adults que potser se salven una mica són els avis i àvies, però precisament per la complexitat que es genera amb els seus néts.

“Aquest any, per fi, vint-i-cinc de desembre —dinar familiar—, el nen podrà adornar el pessebre amb la dentadura postissa de l'avi, posar-la just a tocar del caganer —confosa enmig de la molsa—, a punt de mossegar-li el cul, a traïció.

«Va, iaio, va, sisplau...»

Al principi, l'avi no ho veia gaire clar, no li agradava gens la idea, però el nét li ha insistit tant i tant, i ha fet tanta bondat aquests últims dotze mesos, i fa tant de temps que li ho demana, i s'estimen tant, que finalment hi ha accedit:

«Vale, però després de dinar.»

Nens de llet, “el pessebre”, p.61

Finalment, l'últim element que caracteritza un *gran relat* (o si més no, l'últim que aquí analitzarem) és l'Apocalipsi. En tot *gran relat* hi ha l'explicació de l'origen de totes les coses així com de la fi de totes les coses. Ja sigui en forma de genets malfactors, com de revolució del proletariat, com de crisi nuclear, tots ens identifiquem amb una fi del món segons el *gran relat* que subreptíciament guia el nostre pensament. Així doncs, segons el *gran relat* barderià, l'argument universal de l'apocalipsi es manifesta en tant que absència de final(itat). És a dir, en els contes

barderians s'hi identifica una concepció Nietzscheana de la fi del món. Es tracta d'un etern retorn en què ni personatges ni lectors veuen on comencen uns i on acaben els altres, en què el moviment circular és impulsat per un nihilisme devastador i inexorable.

“Com tots els nens, jo també tenia un somni. Vaig néixer sense cames i volia que m'instal·lessin damunt la sella d'un cavallitu de fires i no baixar-ne mai més. Volia integrar-m'hi —meitat nen, meitat cavall—, ser-ne només un, amunt i avall al ritme de la música de fires i voltar i voltar; i cada cop que passés pel davant dels pares, deixaria anar la barra lluent del cavallitu i alçaria el braç i somriuria, «adéééuuuu!», i ells, la mare i el pare, em saludarien orgullosos a distància, amb la cadira de rodes al costat, ben a prop, sempre a la vora, i la mare ploraria un cop em perdés de vista, i tornaria a somriure quan el seu fill aparegués de nou en escena, i el pare em miraria amb uns ulls tan derrotats i submisos com els ulls de les vaques a punt d'entrar a l'escorxador, i sempre més hi serien, esperant el retorn circular d'un nen sense cames, un nen de fireta, integrat en un cavall de mentida, i sempre amb un somriure gravat al rostre, tots tres, sense defallences de cap mena, sempre renovant la vida una vegada i una altra.”

Els nens del sac, “el cavallitu”, p. 13

De tant en tant, en algun moment de crisi creativa, en Damià em confia els seus dubtes i inseguretats i busca en mi (la seva fan número 1, la més lleial i sincera) suport i alhora clarividència. Doncs bé, el seu dubte més recurrent és: “Creus que em repeteixo?” I jo, conhorant-lo amb un posat maternal, mes sentenciant amb mirada lúcida i veu clara: “La teva obra és com una galàxia en espiral, cada llibre n'és un braç, i cada personatge una estrella amb els seus planetes orbitant. Tots i cada un d'aquests braços amb les seves estrelles i els seus planetes donen voltes a un forat negre que tot ho xucla, d'on res s'hi escapa, que qui sap si condueix a una altra o altres dimensions; tal n'és la força de gravetat que al centre hi regna.”